

STAN BADAŃ NAD DZIEJAMI KULTURY FIZYCZNEJ SALEZJAŃSKIEJ ORGANIZACJI SPORTOWEJ RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ (1992–2007)

Pierwsze publikacje omawiające cele kształcenia i wychowania salezjańskiej działalności sportowej były wydane przez Polisportive Giovanili Salesiane (PGS)¹.

Przemiany zachodzące w PGS były załączkiem powstania podobnej sportowej organizacji salezjańskiej w Polsce w 1992 roku. W Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej (SALOS RP) organizowano liczne sympozja naukowe, które stanowiły trwałe elementy w zakresie budowania zaplecza teoretycznego dla praktyki salezjańskiego sportu wychowawczego i formacyjnego. Stanowiły one ważne ogniwo w ogólnym rozwoju teorii kultury fizycznej².

Problematyka wygłoszonych referatów w poszczególnych latach była następująca: w 1996: Sport w perspektywie kulturowej, Teoretyczno-doktrynalne podstawy sportu chrześcijańskiego, Teologiczne uwarunkowania sportu, Wychowawczo-formacyjne aspekty sportu; w 1999: Sport między religią, społeczeństwem i kulturą, Antropologiczne i światopoglądowe uwarunkowania sportu, Etyka: fundamentalny wymiar sportu, Jaka pedagogika sportu?; w 2000: Teologiczno-religijna wizja sportu, Filozoficzno-kulturowe podłoże sportu, Społeczno-polityczne uwarunkowania sportu, Etyczny i edukacyjny wymiar sportu, Sport a wartości osobowe i zdrowotne; w 2001:

---

¹ W znaczeniu dosłownym: „Powszechny Wielosport Salezjański” – Salezjańska Organizacja Sportowa Włoch, która powstała w 1967 roku; Sympozja naukowe PGS: *Wychowywać przez sport* (1981); *Wzrastać przez sport* (1984).

² Sympozja naukowe SALOS RP: *Wychowanie a sport*, Warszawa 1993; *Wychowawcze aspekty sportu*, Warszawa 1994; *Personalistyczna wizja sportu*, Warszawa 1995; *Kościół a sport*, Warszawa 1995; *Sacrum a sport*, Warszawa 1996; *Teologia i filozofia sportu*, Warszawa 1997; *Salezjanie a sport*, Warszawa 1998; *Wiara a sport*, Warszawa 1999; *Sport na przełomie tysiącleci: szanse i nadzieje*, Warszawa 2000; *Aksjologia sportu*, Warszawa 2001; *Antropologia sportu*, Warszawa 2002; *Społeczny wymiar sportu*, Warszawa 2003; *Edukacja poprzez sport*, Warszawa 2004; *Sport jako kulturowa rzeczywistość*, Warszawa 2005; *Aksjologia turystyki*, Warszawa 2006; *Drogi i bezdroża sportu i turystyki*, Warszawa 2007.

Teologiczno-religijne oblicze sportu, Filozoficzno-socjologiczna perspektywa sportu, Antropologiczno-etyczne podłoże sportu, Społeczno-kulturowe uwarunkowania sportu, Edukacyjny wymiar sportu, Historyczna refleksja nad sportem; w 2002: Sport w perspektywie filozofii, Teologiczne i biblijne uwarunkowania sportu, Sport w perspektywie socjologii, Społeczno-kulturowy wymiar sportu, W stronę psychologii, pedagogiki i etyki sportu, Sport w historycznym oglądzie; w 2004: Sport w optyce filozoficznej i teologicznej, Sport w perspektywie socjologicznej i psychologicznej, Społeczne i etyczne aspekty sportu, Historyczne i kulturowe interpretacje sportu, Organizacyjne, metodyczne i programowe zagadnienia sportu; w 2005: Sport w perspektywie filozoficznej i teologicznej, Pedagogiczne i etyczne aspekty sportu, Aksjologiczne i socjologiczne interpretacje sportu; w 2006: Filozoficzne aspekty turystyki, Teologiczne i religijne rozmyślenia nad turystyką, Socjologiczna optyka turystyki, Pedagogiczna wizja turystyki, Historyczno-kulturowa interpretacja turystyki, Społeczne i formalne uwarunkowania turystyki; w 2007: Sport i turystyka w perspektywie filozoficznej i metodologicznej, Socjologiczne i psychologiczne interpretacje sportu i turystyki, Pedagogiczne i programowe aspekty sportu i turystyki.

Pokłosem konferencji naukowych SALOS RP były monografie pod redakcją Zbigniewa Dziubińskiego, Marianny Barlak oraz Edwarda Pleńia³.

W monografiach przedstawiających SALOS RP w sposób szczegółowy przedstawiono genezę tej organizacji w Polsce, jej strukturę działalności w zakresie kultury fizycznej. Omówiono również religijne, etyczne, społeczne, psychologiczne, filozoficzne i pedagogiczne aspekty sportu będące cennymi wskazówkami dla trenerów, wychowawców oraz innych działaczy kultury fizycznej. Wbrew pozorom artykuły zawarte w monografiach salezjańskich opracowywane były przez specjalistów z różnych środowisk aka-

---

³ Z. Dziubiński [red.] (1992), *Sport i wychowanie*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (1993), *Chrześcijańska etyka sportu*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (1993), *Wychowawcze aspekty sportu*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (1996); *Sacrum a sport*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (1997), *Teologia i filozofia sportu*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (1998), *Salezianie a sport*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (1999), *Wiara a sport*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (2000), *Sport na przełomie tysiącleci: szanse i nadzieje*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (2001), *Aksjologia sportu*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (2002), *Antropologia sportu*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (2003), *Społeczny wymiar sportu*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (2004), *Edukacja poprzez sport*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (2005); *Sport jako kulturowa rzeczywistość*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (2006), *Aksjologia turystyki*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (2007), *Sport w służbie młodzieży*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (2007), *Sport a agresja*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (2007), *Drogi i bezdroża sportu i turystyki*, Warszawa; M. Barlak [red.] (1994), *Personalistyczna wizja sportu*, Warszawa; M. Barlak, Z. Dziubiński [red.] (1995), *Kościół a sport*, Warszawa; E. Pleń, Z. Dziubiński [red.] (2005), *Wy jesteście moją jedyną nadzieją*, Warszawa. E. Pleń jest Salezjaninem pełniącym funkcję Krajowego Duszpasterza Sportowców.

demickich Polski, stanowiąc bogatą skarbnicę wiedzy w naukach o kulturze fizycznej⁴.

Najistotniejsze kwestie dotyczące kultury fizycznej SALOS RP przedstawiono w albumie pt. *Wy jesteście moją jedyną nadzieją*, tj. salezjańskie założenia sportu wychowawczego, przenikanie idei salezjańskiego sportu z włoskiego PGS, społeczne i religijne przesłanki powstania SALOS RP; działalność w zakresie kultury fizycznej klubów sportowych SALOS w dekadzie 1992–2002⁵.

Książka pt. *Salezjanie a sport*, zawiera genezę SALOS RP, współpracę z instytucjami państwowymi, kontakty z Episkopatem Polski, działalność Pokłosa Salezjańskiego czyli sport salezjański w Polsce przed powstaniem SALOS RP, strukturę sportu salezjańskiego⁶.

W monografii pt. *Aksjologia sportu* przedstawiono badania postaw prozdrowotnych i sportowych łódzkich szkół średnich, w tym Salezjańskiego Liceum Ogólnokształcącego w Łodzi⁷

Stowarzyszenie SALOS RP przeprowadziło także badania nad kulturą fizyczną w Wyższych Seminariach Duchownych, Zakonnych i Diecezjalnych. W badaniach przedstawiono stosunek alumnów do kultury fizycznej, infrastrukturę sportową poszczególnych seminariów oraz rolę kościoła katolickiego w kulturze fizycznej⁸.

Wielokrotnie przedstawiano w pracach SALOS RP postać św. Jana Bosko – patrona salezjańskiego sportu, a w szczególności: Jego system prewencyjny zastosowany w sporcie, salezjańską wizję sportu, promocję zdrowia poprzez wychowanie fizyczne dzieci i młodzieży, Jego sprawność fizyczną i przygodę ze sportem oraz wszechstronne zdolności, które spowodowały, że stał się On wzorem w krzewieniu salezjańskiej kultury fizycznej⁹.

---

⁴ Sprawozdania z działalności Zarządu Krajowego Salezjańskiej Organizacji Sportowej za lata 1992–2007; R. Urban, P. Godlewski (2004–2007), Ogólnopolskie Salezjańskie Sympozjum Naukowe w Warszawie, *Biuletyn PTNKF Gorzów Wlkp.*

⁵ E. Pleń, Z. Dziubiński [red.] (2005), *Wy jesteście moją jedyną nadzieją*, Warszawa.

⁶ M. Lach (1998), *Geneza Salezjańskiej Organizacji Sportowej*. W: Z. Dziubiński [red.], *Salezjanie a sport*, Warszawa, ss. 195–201; M. Ponczek (1998), *Pokłosie Salezjańskie a sport w latach dwudziestych i trzydziestych II Rzeczypospolitej (zarys problematyki)*. W: Z. Dziubiński [red.], *Salezjanie a sport*, Warszawa, ss. 166–172.

⁷ Z. Żukowska, J. Robacha (2001), *Postawy prozdrowotne i sportowe młodzieży Szkoły Salezjańskiej jako wyróżnik jej systemu edukacyjnego na tle porównawczym*. W: Z. Dziubiński [red.], *Aksjologia sportu*, Warszawa, ss. 239–251.

⁸ Z. Dziubiński [red.] (1995), *Kościół a sport*, Warszawa, ss. 115–131; Z. Dziubiński [red.] (1996), *Kultura somatyczna kleryków. Studium socjologiczne*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (2004), *Kultura fizyczna w Wyższych Seminariach Duchownych Kościoła katolickiego w Polsce*, Częstochowa.

⁹ Z. Dziubiński [red.] (1996), *Sacrum a sport*, Warszawa; M. Barlak (1994), *Propozycja programu wychowania zdrowotnego w Salezjańskiej Organizacji Sportowej*. W: M. Barlak [red.], *Personalistyczna wizja sportu*, Warszawa, ss. 199–200; Z. Dziubiński [red.] (1999), *Wiara a sport*, Warszawa, ss. 261–269; Z. Dziubiński [red.] (2000), *Sport na przełomie ty-*

W monografiach SALOS RP nie zapomniano również o szerokiej biografii sportowej Papieża Polaka Jana Pawła II. Jego przesłania na temat sportu oraz aktywny tryb życia i czynne uprawianie sportu, a także spotkania z działaczami sportowymi i oglądanie widowisk sportowych spowodowały, że stał się wzorem dla SALOS RP¹⁰.

Z inicjatywy SALOS RP opracowano również fachowe podręczniki dotyczące metodyki prowadzenia zajęć wychowania fizycznego i sportu z: koszykówki, piłki nożnej, siatkówki i tenisa stołowego¹¹.

W książce pt. *Program Edukacji Instruktorów Rekreacji Ruchowej* przedstawiono: Organizację kursu rekreacji ruchowej organizowanego przez SALOS RP, założenia programowe – ogólne, założenia programowe – szczegółowe: Teorię i metodykę rekreacji ruchowej, Biologiczne podstawy rekreacji ruchowej, Humanistyczne podstawy rekreacji ruchowej, System pedagogiczny ks. Bosko, Organizację i marketing imprez rekreacyjnych, Organizację zajęć i imprez sportowych SALOS, Rekreacyjne formy obozowe, turystyczne i wycieczkowe, Terenowe ćwiczenia rekreacyjne, Gry i zabawy rekreacyjne, Elementy gimnastyki, Zespołowe gry sportowe i tenis stołowy, Strukturę organizacyjną SALOS RP na 2006 rok, Współpracowników SALOS RP.

Na zlecenie Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki (UKFiT) w Warszawie Zarząd SALOS RP zrealizował ekspertyzę naukową nt. *Udział Kościoła katolickiego w Polsce w realizacji wartości kultury fizycznej*. Kierownikiem i realizatorem zadania był prezes SALOS RP Zbigniew Dziubiński, który w dniu

---

siącleci: szanse i nadzieje, Warszawa ss. 255-263; Z. Dziubiński [red.] (2004), *Edukacja poprzez sport*, Warszawa; J. Marszałek (1995), *Pedagogia boiska w personalistycznym systemie św. Jana Bosko*. W: M. Barlak, Z. Dziubiński [red.], *Kościół a sport*, Warszawa, s. 279; M. Dziubiński [red.] (1998), *Z Księdzem Bosko. Ojcem i Nauczycielem młodzieży po stu latach. Salezianie w Polsce*, Kraków; W. Żurek (1996), *Salezjańskie szkolnictwo ponadpodstawowe w Polsce 1900-1963*, Lublin, s. 425; M. Jach (1997), *Rok w przedszkolu. Wychowawca i nauczyciel w systemie ks. Jana Bosko w świetle literatury*, Warszawa, ss. 12-31; J. Vecchi (2007), *Duszpasterstwo i sport*. W: Z. Dziubiński [red.], *Sport w służbie młodzieży*, Warszawa, ss. 31-66; B. Woltmann [red.] (2002), *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce*, t. V; J. Golis (2007), *Kultura fizyczna w działalności Inspektorii Krakowskiej Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1992-2005* (praca magisterska), Częstochowa, Akademia im. Jana Długosza.

¹⁰ Z. Dziubiński [red.] (1993), *Chrześcijańska etyka sportu*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (1996), *Sacrum a sport*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (2001), *Aksjologia sportu*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (2004), *Edukacja poprzez sport*, Warszawa; Z. Dziubiński (2005), *Jan Paweł II – siewca prawdy, dobra i miłości*. W: Z. Dziubiński [red.], *Sport jako kulturowa rzeczywistość*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.], (2007), *Sport w służbie młodzieży*, Warszawa.

¹¹ E. Kozdroń (1999), *Poradnik dla instruktora rekreacji ruchowej*, Warszawa; J. Kusiński, R. Kulczycki (1999), *Tenis stołowy*, Warszawa; J. Woluch (1999), *Piłka siatkowa. Podstawy gry*, Warszawa; R. Kapera (1999), *Piłka nożna*, Warszawa; W. Piwowar (1999), *Koszykówka*, Warszawa; Z. Dziubiński [red.] (2006), *Program Edukacji Instruktorów Rekreacji Ruchowej*, Warszawa; J. Ryś (2007), *Siatkarskie vademecum*, Kielce.

15 grudnia 1995 r. złożył raport końcowy w Departamencie Organizacji Kultury Fizycznej UKFiT w Warszawie¹².

W 2000 roku SALOS RP przy współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej (MEN) po raz pierwszy była organizatorem konferencji dla nauczycieli, metodyków i przedstawicieli kuratoriów nt. *Wychowanie fizyczne, sportowe i zdrowotne w reformującej się szkole*¹³

W 2001 roku SALOS RP przy współpracy z UKFiT wydał album pt. *Inwestycje Sportowe III Rzeczypospolitej*¹⁴.

Wiele kwestii dotyczących działalności SALOS RP poruszył w swych publikacjach Mirosław Ponczek. Przedstawił on m.in. ogólny charakter działalności SALOS RP oraz udział tej organizacji w programach upowszechniania kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży z różnych środowisk, a także dzieje Ogólnopolskich Igrzysk Młodzieży Salezjańskiej w latach 1992–2000¹⁵.

Tematykę salezjańskiej kultury fizycznej poruszano również w pracach zbiorowych pt. *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce*. Monografie te były zbiorem artykułów z Ogólnopolskiej Konferencji Historyków Kultury Fizycznej, zwaną Letnią Szkołą Historyków Kultury Fizycznej, którą zainicjowano w 1985 roku przez prof. dr hab. Jerzego Gaja. Konferencje te odbywały się w ośrodku dydaktyczno-szkoleniowym poznańskiej Akademii Wychowania Fizycznego (AWF) w Chylinie.

W V tomie (2002) pod redakcją Bernarda Woltmanna został zamieszczony artykuł Mirosława Ponczka pt. *Z działalności sportowej i turystycznej Towarzystwa Salezjańskiego w Polsce międzywojennej*. Autor przedstawił sport i turystykę w placówkach salezjańskich na przykładzie zakładu im. Jana Bosko w Oświęcimiu oraz rolę sportu i turystyki w zagranicznej działalności polskich księży z Towarzystwa Salezjańskiego z okresu II Rzeczypospolitej¹⁶.

Kolejny artykuł nosił tytuł: *Kultura fizyczna w działalności księży salezjanów przed 1939 rokiem na przykładzie ich placówki w Oświęcimiu* i został opracowany przez Małgorzatę Natanek. Autorka przedstawiła w nim

---

¹² Sprawozdanie z działalności Zarządu Krajowego Salezjańskiej Organizacji Sportowej za lata 1993–1996. Ekspertyza naukowa SALOS, s. 9.

¹³ Sprawozdanie z działalności Zarządu Krajowego Salezjańskiej Organizacji Sportowej za lata 1999–2003, s. 22.

¹⁴ Tamże, s. 22–23.

¹⁵ M. Ponczek (2003), *Kultura fizyczna a Kościół Rzymskokatolicki w Polsce po II Wojnie Światowej 1945–2000*, Katowice, ss. 45–73; M. Ponczek (2003), *Kultura fizyczna w dokumentach papieskich i Episkopatu Polski w pierwszym dziesięcioleciu III Rzeczypospolitej 1989–1999*, Częstochowa, s. 46; M. Ponczek (2003), Na marginesie relacji Kościoła Rzymskokatolickiego do kultury fizycznej w Polsce Ludowej i III Rzeczypospolitej. W: Z. Dziubiński [red.], *Społeczny wymiar sportu*, Warszawa, s. 425.

¹⁶ M. Ponczek (2002), *Z działalności sportowej i turystycznej Towarzystwa Salezjańskiego w Polsce międzywojennej*. W: B. Woltmann [red.], *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce*, t. V, Gorzów Wlkp., ss. 183–189.

biografię św. Jana Bosko, kulturę fizyczną w dokumentach programowych Towarzystwa Salezjańskiego, rolę wychowania fizycznego i sportu w wychowaniu salezjańskim oraz kulturę fizyczną w salezjańskim zakładzie rzemieślniczo-naukowym w Oświęcimiu do 1939 roku¹⁷.

Dzieje kultury fizycznej salezjanów były kilkakrotnie poruszane w pracach niepublikowanych. Była to m. in. praca magisterska Michała Strzeleckiego pt. *Salezianie a kultura fizyczna na bazie Pokłósia Salezjańskiego wydawanego w okresie 20-lecia międzywojennego*¹⁸. Inną pracą była praca magisterska E. Treli pt. *Dzieje i organizacja Igrzysk Młodzieży Salezjańskiej w III Rzeczypospolitej*¹⁹. Kolejnym przykładem była praca licencjacka pt. *Kultura fizyczna w dokumentach programowych Towarzystwa Salezjańskiego* R. Rusiniaka²⁰. Tematykę salezjańskiego sportu podjął także S. Świat w pracy magisterskiej pt. *Kultura fizyczna w działalności księży salezjanów inspektorii krakowskiej 1987–1997*²¹.

W pracy magisterskiej Jana Golisa pt. *Kultura fizyczna w działalności Inspektorii Krakowskiej Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1992–2005* przedstawiono m. in. genezę sportu salezjańskiego i osobę św. Jana Bosko. Omówiono głównie działalność SALOS RP w zakresie kultury fizycznej w latach 1992–2005 oraz kulturę fizyczną Inspektorii Krakowskiej w latach 1992–2005²².

Przedstawiony stan badań odnosi się do dziejów kultury fizycznej w SALOS RP. W tym zakresie zrealizowano genezę organizacji salezjańskiej, ukazano zarys problematyki dotyczącej: wychowania fizycznego, sportu i turystyki SALOS RP; infrastrukturę organizacji dla potrzeb wychowania fizycznego i sportu w organizacji salezjańskiej; kulturę fizyczną w Inspektorii Krakowskiej w latach 1992–2005. Warto nadmienić, iż istnieje potrzeba przygotowania pracy nt. geneza i rozwój w działalności Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1992–2007.

---

¹⁷ M. Natanek (2002), *Kultura fizyczna w działalności księży salezjanów przed 1939 rokiem na przykładzie ich placówki w Oświęcimiu*. W: B. Woltmann [red.], *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce*, op. cit., s. 191–201.

¹⁸ M. Strzelecki (1998), *Salezianie a kultura fizyczna na bazie Pokłósia Salezjańskiego wydawanego w okresie 20-lecia międzywojennego* (praca magisterska), Katowice, AWF.

¹⁹ E. Treli (2000), *Dzieje i organizacja Igrzysk Młodzieży Salezjańskiej w III Rzeczypospolitej* (praca magisterska), Katowice, AWF.

²⁰ R. Rusiniak (2000), *Kultura fizyczna w dokumentach programowych Towarzystwa Salezjańskiego* (praca licencjacka), Kraków, AWF.

²¹ S. Świat (1998), *Kultura fizyczna w działalności księży salezjanów Inspektorii Krakowskiej 1987–1997* (praca magisterska), Katowice, AWF.

²² J. Golis (2007), *Kultura fizyczna w działalności Inspektorii Krakowskiej Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1992–2005*, op. cit.